

TÜRK GÜMRÜK VERGİSİNİN MATRAHI

Tahsin YILDIRAN
Ticaret Odası U. Kâtip Mv.

6 Mart 1954 tarihinde neşredilmiş bulunan ve 6 Haziran 1954 tarihinden beri yürürlükte olan 6290 sayılı kanunla yeni bir Noman-klatür (Eşya Tasnif Cetveli) ve yeni kıymet anlamı kabul edilmiş, Nomanklatürün (9) pozisyonu sıklet esasından, diğer pozisyonları da kıymet esasından vergiye tâbi kılınmıştır.

Yeni tarifemizin (1301) pozisyonu ihtiva ettiği kaydedilecek olursa, Ad Valorem (yani kıymet esasına müstenit) bir tarife olduğu anlaşılır. Zira sıklet esasına göre vergiye tâbi pozisyonlar tarifinin umumî hey'etinin takriben 1/130 dir.

Konuşmamızın mevzuu gümrük vergisi matrahi olduğu ve tarifemizde sıkletleri üzerinden gümrük resmine tâbi eşya bulunduğu halde, sıklet esasını tanzim eden hükümlerden bahsetmiyeceğiz, arzettiği ehemmiyet dolayısıyla sadece kıymet esasını ile Gümrük kıymetini tanzim eden hükümleri izah etmiye çalışacağız.

Bu arada şu hususu açıklamada fayda mülâhaza etmekteyiz :

Bilindiği gibi, Gümrük İdarelerince çeşitli vergi ve resimler tahsil edilmektedir. Bunların her biri, ayrı bir kanunun kabul ettiği esaslara göre tahakkuk ettirilir ve tahsil olunur. Bunların hey'eti umumiyesine gümrük vergileri diyoruz. Bu vergilerden birinin adı konuşmamıza mevzu teşkil eden gümrük vergisidir. Gümrük vergisini kendi anlamımıza göre şöyle tarif etmekteyiz :

«Gümrük vergisi, Gümrük Kanunu ve bu kanuna ekli «Gümrük Giriş Tarife Cetveli» nde ve muhtelif memleketlerle akdettiğimiz iki veya çok taraflı anlaşmalarla tanıdığımız tâviz veya konsolidasyonları ihtiva eden Ahdi Tarifede yazılı esas ve nisbetler üzerinden tahakkuk ettirilen ve tahsil olunan vergidir».

Bu kısa açıklama ile konuşmamızın mevzuuna; Giriş Muamele Vergisi, Belediyeler Hissesi, Rıhtım Resmî Akaryakıt yol Vergisi,

Akaryakıt İstihlâk Vergisi, Kahve İstihlâk Vergisi, Kibrit İstihlâk Vergisi, Tayyare Resmi ve çeşitli İnhisar Vergileri matrahlarının dahil bulunmadığını belirtmek istiyoruz.

Konuşmamızda aşağıdaki sualleri cevaplandırmaya çalışacağız :

a) Gümrük giriş tarifemizin hemen tamamına yakını neden kıymet esasına göre vergiye tâbi kılındı?

b) Gümrük Kanununun 68 inci maddesindeki kıymet tarifi ve bu mevzu ile ilgili diğer hükümlerin bu şekli ile mevzuatımızda yer almasının sebebi nedir?

c) Gümrük Kanununda gümrük kıymeti nasıl tarif edilmiştir? Tarifin unsurları nelerdir? Tarif, tatbikatta mahzurlar veya aksaklıklar tevliid edecek mahiyette boşlukları ihtiva etmekte midir?

d) Tatbikatta müşahede edilen ihtilâflar nasıl asgarî hadde indirilebilir?

e) Ad Valorem sistem ve gümrük vergisinin matrahını tanzim eden esaslar arzulanan neticeyi temin etmiş midir?

a) Gümrük giriş tarifemizin hemen tamamına yakını neden, kıymet esasına göre vergiye tâbi kılındı?

b) Gümrük Kanununun 68 inci maddesindeki kıymet tarifi ve bu mevzu ile ilgili diğer hükümlerin bu şekli ile mevzuatımızda yer almasının sebebi nedir?

Yeni tarifemizin tamamına yakınının kıymet esasına müsteniden vergiye tâbi kılınmasının sebebi, spesifik esasa müstenit tarifenin gayesini tahakkuk ettirmekten çok uzak kalmış olmasıdır.

6290 sayılı kanunun Esbabı Mucibe Lâyihasındaki izahattan, 1936 yılında, Gümrük Vergisinin, ithal edilen eşyanın kıymetine nisbeti % 48 iken - 7 Eylül 1946 tarihinde yapılan ayarlamaya ve tarifenin bir çok pozisyonlarının vergi nisbetinin yükseltilmesine rağmen 1952 yılında bu nisbetin % 12 ye düşmüş olduğu anlaşılmaktadır.

Bu şekilde yapılan bir incelemede bazı hataların mevcut olması mümkün olmakla beraber, varılan netice spesifik tarifenin dünya fiyatlarının yükseldiği devrelerde gayeyi tahakkuk ettirmekten uzak olduğunu göstermektedir.

Yalnız bu arada gaye tâbiri ile ifade edilmek istenen hususu da belirtmeyi faideli mülâhaza etmekteyiz : «Gaye» tâbiri ile ifadesini bulan, hakikati halde VERGİ VERİMİ olmak icab eder.

Muhtemelen bu şekilde ifademize itiraz olunabilir ve denilebilir ki ;

«Gümrük vergisinin iki ana gayesi vardır : Bunlardan biri malî, diğeri de hamidir. Burada hamî gayeden bahsetmeden sadece birincisi üzerinde durulmaktadır».

Bu yoldaki itiraza şöyle cevap verilebileceğini zannediyorum : Memleketimizde gümrük vergisi bilhassa hamî gayeyi tahakkuk ettiren bir vasıta olmaktan çıkmıştır. Zira bir taraftan Dış Ticaret Rejimini tanzim eden karar ve bu karara müsteniden vazedilen idarî tedbirler, diğeri taraftan — hini hacette tahsis verilmemesi gibi — sübjektif tedbirler, hâmi gayeyi tahakkuk ettirmek için hemen yegâne tedbir olarak düşünölmektedir.

Bu kısa açıklama ile tarifemizin kıymet esasına bağlanması sebebini izah etmiş bulunuyoruz. Şimdi Gümrük Kanunumuzun 68 inci maddesindeki kıymet tarifi ile bu mevzu ile ilgili diğeri hükümlerin bu şekli ile mevzuatımızda yer almasının sebebini izah etmiye çalışalım.

1947 senesinin Eylül ayında Pariste kurulan ve aynı senenin Aralık ayında Brükselde ilk toplantısını yapan «Avrupa Gümrük Birliği İnceleme Gurubu» arzulanan Gümrük Birliğinin tahakkuku için iptida Birliğe dahil olacak memleketlerde tatbik edilecek bir tip Nomanklotür ile, bir tip kıymet tarifi ve buna müteferri esasların hazırlanmasını faydalı ve zarurî mütalâa etmiş, yapılan uzun çalışmalar neticesinde bir tip Nomanklatür ile bir tip kıymet tarifi hazırlamış ve birer anlaşmaya bağlanmıştır.

Her iki anlaşmaya memleketimiz iltihak etmiştir. Bu anlaşmalar (6449) sayılı kanunla tasdik olunmuştur.

Mevzuumuzu ilgilendiren kıymet anlaşması, âza memleketlere, târifelerini kıymet esasına istinat ettirmeleri yolunda bir mecburiyet tahmil etmemektedir.

Anlaşmaya göre, âza memleketlerin mükellefiyeti, kıymet esasına müsteniden vergiye tâbi kıldıkları tarife pozisyonlarına dahil bulunan eşyanın vergi matrahını anlaşmaya ekli kıymet tarifine ve tarifi tatbikatı ile ilgili sair hükümlere müsteniden çerçevelemek ve hesap etmektedir. Daha açık bir ifade ile âza devletler tarifelerinde kıymet esasından vergiye tâbi kıldıkları eşyanın kıymetini Brüksel tarifine göre hesaplayacaklardır.

Vazı Kanun bu tarifi mevzuatımıza aynen almış bulunmaktadır.

c) *Gümrük Kanununda gümrük kıymeti nasıl tarif edilmiştir? Tarifin unsurları nelerdir? Tarif tatbikatta mahzurlar veya aksaklıklar tevhit edecek mahiyette boşlukları ihtiva etmekte midir?*

d) *Tatbikatta müşahede edilen ihtilâflar nasıl asgarî hadde indirilebilir?*

Gümrük Kanunumuzun (68) inci maddesinde ifadesini bulduğunu söylediğimiz gümrük kıymeti aynen şöyle tarif edilmiştir :

İthal edilecek eşyanın gümrük vergisine esas olan kıymeti, Gümrük Vergisi ödeme mükellefiyetinin başladığı tarihteki *normal fiyatıdır*.

Bir tarif yapılmış bulunmasına rağmen, yine karşımızda tarifi icap ettiren iki ifade bulunmaktadır.

Gümrük vergisi ödeme mükellefiyetinin başladığı tarih :

Normal Fiyat.

Gümrük vergisi ödeme mükellefiyetinin başladığı tarihi Gümrük Kanununun (4) üncü maddesi tanzim etmektedir. Mevzuu fazlaca dağıtmamak için sadece kat'î ithali itibare alabiliriz. Kat'î halde gümrük ödeme mükellefiyeti, beyannamenin Gümrük İdare-since tescil edilmesi ile başlar.

Şu halde kat'î ithalde, eşyanın Gümrük Vergisine esas olan kıymeti, beyannamenin tescil edildiği tarihteki normal fiyatıdır.

Normal fiyat, *biribirinden müstakil* bir alıcı ile bir satıcı arasında *serbest rekabet şartları* altında hasıl olan fiyattır.

Normal fiyatın tarifi de karşımıza, yine tarifi icap ettiren iki yeni unsur çıkarmaktadır ki, bunlardan biri, birbirinden müstakil bir alıcı ile bir satıcı, diğeri de serbest rekabet şartlarıdır.

Bahsini ettiğimiz unsurların tahliline geçmeden önce bu tarifi eksik olduğuna dikkatinizi çekmeyi faydeli görmekteyim.

Hakikaten tarifte şahıslar var, zaman var, şartlar var, fakat malın teslim yeri yok.

Eşyanın teslim yeri ve teslim yerinden önce veya sonra yapılması gereken masrafların kime ait olması lâzım geldiği hakkında aynı fıkranın muhtelif bendlerinde sarahat vardır. Mezkûr bendlerde şöyle denilmektedir :

— Eşyanın alıcıya Türkiyedeki giriş liman veya mevkiinde teslim ettiği ;

— Satıcının eşya bedeline navlun, sigorta, satış komisyonu ve ithal yerinde teslimine kadar yapılan bilmum masraf ve ücretleri ilâve ettiği ;

— İthal liman ve mevkiinde ödenmesi gereken bütün vergi ve resimlerin alıcıya ait olduğu farzolunur.

Gözden geçirdiğimiz tarif ve tabirlerin ışığı altında gümrük kıymetini vuzuhlu bir şekilde ortaya koyabiliriz :

Birbirinden müstakil bir alıcı ve bir satıcı bir eşyanın satışı mevzuunda bir anlaşma yapıyorlar :

— Anlaşmanın yapıldığı tarih, gümrük beyannamesinin tescil edildiği tarihtir.

— Eşyanın teslim edileceği yer, memlekete giriş yeri veya limanıdır.

— Bu anlaşma tam ve serbest rekabet şartları içinde yapılmıştır.

«Giriş yeri veya limanında ödenmesi gereken bütün vergi ve resimler alıcıya aittir.

İşte böyle bir anlaşmada uyusulan fiyat normal fiyattır. Yâni kıymeti üzerinden gümrük vergisine tâbi eşyanın gümrük vergisi matrahıdır.»

Birbirinden müstakil bir alıcı ile bir satıcı ve tam ve serbest rekabet şartları maddede tarif edilmemiş, sadece birbirinden müstakil bir alıcı ile satıcı arasında tam ve serbest rekabet şartları içinde yapılan satış anlaşmasının nasıl bir anlaşma olduğu belirtilmiştir.

Birbirinden müstakil bir alıcı ile bir satıcı arasında tam ve serbest rekabet şartları altında yapılan bir anlaşmada : Alıcı, uyusulan bedeli ödedikten sonra bütün borçlarından kurtulmaktadır. Uyuşulan fiyat, bizzat satıştan tevellüt edecek münasebetlerin dışında akde müstenit olsun veya olmasın ticarî, malî veya diğer münasebetlerin tesiri altında kalmamış bulunmaktadır. Anlaşmada eşyanın ileride satışından, temlikinden, devrinden hasıl olabilecek nemanın her hangi bir kısmının doğrudan doğruya veya dolayısıyla satıcıya intikalini icap ettiren herhangi bir şart mevcut değildir.

Alıcı ile satıcı arasında fiyatın daha dün seviyede teşekkül etmesini icap ettiren (meselâ ithalâtçının, ihracatçının acentası, yeğâne distribütörü, ortağı, şubesi olduğu hallerde) bir münasebet mevcut olduğu veya alıcının, bidayeten ödediği fiyattan ayrı olarak sonradan bir tediye yapılmasını gerektiren bir şartın bulunduğu va-

ziyetlerde bu gibi münasebetlerin tesiri altında yapılan veya kaydedilen şartı ihtiva eden anlaşmanın, kıymet tarifi ile ortaya konulan anlaşmaya yabancı düştüğü neticesine ulaşırız.

Görüldüğü üzere, tamamen nazarı ve farazî bir mukavele ile karşı karşıya bulunuyoruz. Bu öyle bir mukaveledir ki; realite ile hemen hemen bir ilgisi yoktur.

Yine kat'î satışı itibare alırsak, realitedeki anlaşma mutlaka gümrük beyannamesinin tescilinden önce yapılmıştır. Halbuki tarif; fiyatın beyannamenin tescil edildiği tarihte takarrür ettiğini farzetmektedir. Saniyen malın mefruz teslim yeri memleketin giriş yeri veya limanıdır. Hakikî hayatta yapılan mukavelede teslim yeri bu mefruz teslim yerinin berisinde veya ötesindedir. Tarifteki mukaveleyi imzalayanlar birbirinden tamamen müstakildirler. Halbuki bilhassa garp memleketlerinde dış ticarete mübadeleler aralarında bir münasebet bulunan firmalar arasında yapılmaktadır ve ihracatçı firmalar bu münasebet dolayısıyla eşyayı daha ucuz bir fiyat üzerinden fatura etmektedirler.

Şu halde karşımızda reel bir mukavele değil, hakikî hayattaki mukavelenin intibak ettirileceği bir model mevcuttur. Bu modeli bir elbiseye benzetecek olursak, karşımızda hiç kimse itibare alınmadan hazırlanan bir elbise belirecektir. Biz bu elbiseyi bir insanın üzerine uydurmak için gerekli tashihatı yapmaya çalışmayacağız. Bilâkis bunun içine girecek insanı elbiseyi giyebilecek bir hale getireceğiz. Şişmansa zayıflatacağız, zayıfsa şişmanlatacağız, kısa boylu ise boyunu uzatacak, uzun boylu ise boyunu kısaltacağız.

Tarife göre şöyle hareket edeceğiz :

Uyuşulan fiyat beyannamenin tescil edildiği günün fiyatından farklı ise; uyuşulan fiyatı günün fiyatına uyduracağız.

Meselâ mal Borsa mevzuu bir maldır. Borsa mevzuu bir malın fiyatı kolayca takip edilebileceği için, anlaşmanın yapıldığı tarihteki Borsa bülteni ile beyannamenin tescil edildiği tarihteki Borsa bültenini inceleyeceğiz. Ve ikisi arasında fark varsa; beyannamenin tescil edildiği günün fiyatını itibare alacağız.

Anlaşmada kararlaştırılan teslim yeri, tarifteki teslim yerinden farklı ise; satıcı meselâ eşyayı F.O.B. olarak satmışsa, F.O.B satıştaki teslim yeri ile mefruz teslim yeri arasında yapılan masrafları fatura fiyatına ilâve edeceğiz.

Aksine bir durum mevcutsa; meselâ Çekoslovakya'dan demiryolu ile gönderilen eşya için yapılan anlaşmada İstanbul teslim şartı

mevcut ise, Sivilingrat ile İstanbul arasında yapılan navlun ve sigorta masraflarını fatura fiyatından tenzil edeceğiz.

Mukavele birbirinden müstakil olmayan iki firma arasında yapılmışsa ve ihracatçı firma bu münasebet dolayısıyla ithalâtçı firmaya müstakil bir alıcıya satacağı fiyattan daha düşük bir fiyat vermişse, faturada ifadesini bulan fiyatı müstakil bir alıcıya verilecek fiyat seviyesine yükselteceğiz.

Fakat bu kadar basit bir şekilde ifade edilenler, realitede bazan imkânsız bir hal alırlar.

Borsa mevzuu bir malın fiyatını kontrol kolaydır. Fakat bir mamulün fiyat kontrolü çok zordur. Zira menşe memleketi farklılığı, eşyanın muhtelif müesseselerinin mamulü oluşu; vasıf farkları fiyata tesir icra etmektedir.

Diğer taraftan alıcı ile satıcının birbirinden müstakil olup olmadığını tesbit etmek, aralarında bir münasebet varsa bu münasebetin fiyata ne dereceye kadar tesir icra ettiğini kestirmek, pek zordur.

Bu iki müşkül meseleden biri kanunla, diğeri de idarî bir tasarrufla halledilmeye çalışılmıştır.

Mükelleften, beyannamenin sütunu mahsusuna, ihracatçı firma ile aralarında fiyata müessir olabilecek bir münasebetin bulunup bulunmadığının beyanı istenmekle kısmen de olsa bidayette bir emniyet sübabı konulmaktadır. Bu mevzu idarî bir tasarrufla halledilmiştir.

İkinci mevzu ise, kanunla halledilmeye çalışılmıştır. Hakikaten ithalât hacminin ziyadesiyle kabarık olduğu memleketlerde, hele bu memleket daha ziyade mamûl eşya ithal eden bir memleket ise, anlaşmanın yapıldığı günün fiyatı ile beyannamenin tescil edildiği günün fiyatını mukayese etmek ziyadesile güçtür. Böyle bir yola gidilmesi, bir taraftan mükellef bakımından, diğer taraftan da idare bakımından üzücüdür.

Bu mahzurlu duruma bir hal şekli bulmak için, bahsini ettiğimiz anlaşmaya ekli kıymet tarifinin (5) sayılı tefsiri notundan ilham alınarak 68 inci maddenin 1 inci paragrafının 6 ncı maddesi vazedilmiş bulunmaktadır.

Bu maddeye göre kat'î satış akdine uygun olarak yurda getirilen eşyanın gümrük vergisi, bu akde uygun olarak beyan edilen ve gümrükçe ilk nazarda şüpheli görülmiyerek kabul edilen fiyat üzerinden tahakkuk ettirilir.

Şayet bu satış akdi, birbirinden müstakil bir alıcı ile bir satıcı arasında ve tam ve serbest rekabet şartları altında yapılmamışsa veya mukavelede derpiş olunan teslim yeri tarifdeki mefruz teslim yerine uymuyorsa gereken tashihat yapılabilecektir. (Bu hükmü maddenin ikinci fıkrasından çıkartıyoruz.)

Yani beyan edilen kıymeti kontrol etmekle vazifeli memur gerekli incelemeyi yapacak, yapılmış bulunan anlaşmada varılan esasları gümrük kıymetini tanzim eden hükümlerle karşılaştıracak, gerekli ayarlamaları yapacak ve bu şekilde vergi nisbetinin tatbik edileceği matrah bulunacaktır.

Bu izahattan sonra şöyle bir sual sorulabilir :

«Kıymeti üzerinden gümrük vergisine tâbi eşyanın matrahını tanzim eden hükümler neden bu kadar işlenmiş bulunmaktadır?

Neden tamamen nazarı ve farazî bir anlam kabul edilmiştir?»

Bugün gümrük idarelerince tahsil edilmekte olan ve tahsilât tutarı itibariyle gümrük vergisi ile, hemen eşit bir durumda olan Gümrük Giriş Muamele Vergisi kıymet esasına müstenittir. Bu verginin matrahi gayet basit bir şekilde ifadesini bulmuştur.

Eşyanın F.O.B. kıymetine; navlun sigorta, gümrükte tahsil edilen bilûmum vergiler ve gümrük kapısından çıkıncaya kadar yapılan bütün masraflar katılacak, yekûn muamele vergisinin matrahi olacaktır.

Kanun, kıymeti kontrol etmekle vazifeli memura sadece şu imkânı sağlamaktadır. Fatura ile menşe şahadetnamesi arasında bir fark mevcut olduğu takdirde, memur vergi matrahına yüksek olanı alacaktır.

Görüldüğü üzere, son derece basit bir sistem karşısında bulunmaktadır. Böyle bir sistem mevcutken neden ilk nazarda bir hayli müdil görülen bir sisteme doğru gidilmiştir? Daha doğru bir ifade ile Brükselde böyle bir sistem neden kabul edilmiştir?

Kıymeti tanzim eden hükümlerin bir çok şartları birlikte haiz olması lâzımdır. Hakikaten kıymeti tanzim eden hükümler gümrük idarelerine hile teşebbüslerine karşı teminat arzeden, namuslu taciri gayri meşru rekabet şartlarına ve gümrük idaresinin keyfi tasarruflarına karşı koruyan bir mahiyet arzetmelidir.

Bütün bu noktalardan hareket edilerek iptida kıymeti tanzim eden hükümlerin müstenit bulunacağı prensipler tesbit edilmiştir :

9 nokta etrafında toplanması mümkün olan işbu prensipler şu şekilde ifadesini bulmaktadır :

— Gümrük kıymeti sade ve âdil prensiplere müstenit bulunmalı ve ticarî tatbikata aykırı düğmemelidir.

— Gümrük kıymeti anlamı hem mükellef ve hem de Gümrük İdaresi bakımından anlaşılması kolay olmalıdır.

— Kıymet takdiri sistemi eşyanın çabuk gümrüklenmesine engel olmamalıdır.

— Kıymet takdiri sistemi ithalâtçıya gümrük kıymetini önceden ve kâfi derecede bir kat'iyetle tayin etme imkânını vermelidir.

— Kıymet takdiri sistemi namuslu taciri bu sahadaki gayri meşru rekabete karşı korumalıdır.

— Gümrük İdaresi kıymetin yanlış beyan olduğunu zannettiği ahvalde, kıymetin takdirine müteallik ana unsurlar seri ve doğru bir şekilde tesbit olunmalıdır.

— Kıymet takdiri imkân nisbetinde ticarî vesikalara müstenit bulunmalıdır.

— Kıymet takdiri sistemi formaliteleri asgariye indirilmelidir.

— İthalâtçı ile idare arasında zuhur eden ihtilâflar sade, seri ve taraflara teminat arzeden bir usulle halledilebilmelidir.

İzahına çalıştığımız hükümlerin bu prensiplerden ilham alınarak tanzim edildiğini söyleyebiliriz.

Kanaatimize göre kıymete müteallik hükümler bu sahayı arzulan bir şekilde tanzim edebilecek bir mahiyet arz etmektedir.

Bununla beraber, 6290 sayılı Kanunun yürürlüğe girdiği zamanlarda kıymeti tanzim eden hükümler adeta bir bilmece gibi mütalâa edilmekteydi. Hakikaten, Gümrük Vergisi sahasında spesifik sistemin Giriş Muamele Vergisi sahasında da son derece basit bir esasa müstenit Ad Valorem sisteminin tatbik edildiği memleketimizde, her hangi bir hazırlık ve aydınlatıcı bir neşriyat yapılmadan, mahiyeti öğrenildiği zaman tatbiki kolay ve fakat satıhta kalındığı zaman bilmece manzarası arzeden bir sistemin anlaşılması ve tatbiki kolay olamazdı.

Bu şekilde bir çok yadırgamalar oldu. Mükellefler ile Gümrük İdaresi arasında çeşitli ihtilâflar meydana geldi. Cezaî hükümlerin ziyadesile ağır oluşu bu sahayı nazik bir hale getirdi.

Bu ihtilâfların merkezi sıkleti şu noktalarda toplanmaktaydı :

— Faturalar üzerinde muhtelif ifadelerle ve muhtelif maksatlarla yapılan tenzilâtın kabul edilmek istenmemesi;

— İthalâtçı firma ile ihracatçı firma arasında yegâne mümesillik, satıcılık, ditsribütörlük, ortaklık gibi münasebetler bulunması

halinde fatura fiyatına, normal fiyata iblâğ edilmesi mülâhazası ile bazı ilâveler yapılmak istenmesi;

— Malın ithaline tavassut eden firmalara memleket dahiliinde, giriş beyannamesinin tescilinden evvel veya sonra bir komisyon öden- diği hallerde, bunun vergi matrahına alınmak istenmesi;

— Kat'î faturaya uygun bir beyan yapılması halinde, günün fiyatından, yâni beyannamenin tescil edildiği günün fiyatından da- ha dîn olduğu noktasından hareket edilerek ,günün fiyatının kıy- metin tesbitine esas olarak kabul edilmek istenmesi;

— Mükellef tarafından normal kıymetin fevkinde bir beyan ya- pıldığı hallerde, Gümrük İdaresinin vergiyi beyan üzerinden hesap etmek istemesi.

Bunların bir kısmı mükelleflerin ve gümrük komisyoncularının, bir kısmı da Gümrük İdaresinin bu sahayı tanzim eden hükümleri yanlış tefsir etmesinden tevellüt etmekte idi.

Gümrük İdaresi ile mükellefler arasında gümrük kıymetine mü- teallik ihtilâfların bir tekinde dahi kıymeti tanzim eden hükümlerin kifayetsiz olduğunu müşahede etmedim.

Müşahedeleri, bu sahada yetkili mercilerin ilgilileri olması lâ- zım geldiği şekilde tenvir etmediği yolundadır.

Bu saha, Vekâletçe veya ilgililerce yapılacak neşriyatla aydın- lığa kavuşturulabilir.

Bu mevzuda mensubu olduğum teşekkülün kendisine düşen va- zifeleri yerine getirdiğini kaydetmeme müsaadelerinizi rica ederim.

Hakikaten İstanbul Ticaret Odası 6290 sayılı Kanunun yürür- lüğe girmesine tekaddüm eden günlerde, yeni Gümrük Mevzuatı hakkında kurslar tertip etti, «Yeni Gümrük Mevzuatına Umumî Bir Bakış» adını taşıyan bir broşür neşretti. Yeni mevzuatın tatbik dev- resinde kıymeti tanzim eden hükümlerin tatbikatını müşahede al- tında bulundurarak ihtilâf yaratan mevzuları tetkike tâbi kıldı ve kendi görüşüne göre bunların ne şekilde halledilmesi gerekeceğini gösterir bir rapor hazırlıyarak Gümrük ve İnhisarlar Vekâletine takdim etti. Bu rapor bir broşür halinde bastırılarak alâkalıların istifadelerine arz edilmiştir.

e) *Ad Valorem sistemi ve gümrük matrahını tanzim eden esas- lar arzulanan neticeyi temin etmiş midir?*

Konuşmamızı bitirmeden önce, kıymet esasının kabul edilme- sinin, arzulanan gayeyi tahakkuk ettirip ettirmediğine temas etme- yi ve kıymet tanzim eden esasların, Ad Valorem sistemin mahi-

yetinde mevcut mahzurları bertaraf edip etmediğini belirtmeyi faydalı mülâhaza etmekteyiz.

6290 sayılı kanunun esbabı mucibe lâyihasında kaydedilen metotla bir neticeye ulaşılmak istenirse, yani muayyen bir devrede yapılan ithalâtın umumî kıymet tutarı ile bu devrede tahsil edilen gümrük vergisinin umumî kıymet tutarı karşılaştırılırsa şöyle bir neticeye varılır.

Ad Valorem sisteme müstenit yeni tarife 6 Haziran 1954 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

1 Haziran 1954 ten 30 Mayıs 1955 e kadar yapılan Gümrük Vergisi tahsilâtı (229 milyon) lira, bu devrede ithal edilen eşyanın kıymeti ise (1.339.594) liradır. Şu halde bu devrede gümrük vergisinin umumî ithalât tutarına nisbeti (% 17.09) dur.

Esbabı mucibe lâyihasında mukayese yılı olarak alınan 1936 yılının nisbeti % 48 ve 1952 yılında % 12 idi. 1952 yılı hesap devremizin mutlak rakam olarak mukayesesi şöyledir :

1952 yılında : (190 milyon lira), hesap devremizde (229 milyon lira).

Bununla beraber, şu hususların neticeye müessir olduğuna işaret etmeyi faydalı ve hatta zarurî görmekteyiz :

Hesap devremizde kredili ithalât, ithalâtımızın içinde büyük bir yekûn teşkil etmektedir. Bu nevi ithalâta fatura fiyatına yüksek faiz miktarları dahildir. Fatura fiyatından faizi ayırmak mümkün olmadığı ve mükellef de faizin dahil bulunduğu fiyatı beyan ettiği için, gümrük vergisi, lâzım gelenden daha fazla tahsil edilmiştir.

Yine hesap devremizde Dış Ticaretimiz E.P.U. memleketleri dışına teveccüh ettiği için, sun'î fiyat kabarıklığı fazla vergi tahsil edilmesini intaç etmiştir.

Bu arada 1952 yılında Liberasyon sisteminin işlediğini ve kâr hadleri rejiminin fiilen tatbik edilmemekte olduğunu da gözönünde bulundurmakta isabet vardır. Bu devrede mükellef daha az muamele vergisi ödemek ve dolayısıyla rekabet sahasına daha müsait imkânla çıkmak için eşyanın kıymetini düşük göstermiş olabilir.

Halbuki hesap devremizde talep fazla, arz azdır. Dahilde fiyat kontrolü şiddetlenmiştir. Birinci derecede ehemmiyet arzeden eşya tevzie tâbi kılınmıştır. Rekabet şartlarının mevcut olmaması, eşyanın fiyat kontrolüne ve tevzie tâbi kılınması ve nihayet dış

memleketlerde döviz terak m n n sağladığı menfaatler, hesap devremizde fiyatların yüksek gösterilmesini intaç etmiştir.

Kanaatimizce yeni kıymet sistemi ve bunu tanzim eden esaslar bünyede mevcut, yani sistemin mahiyetinde m ndemiğ mahzurları bertaraf edemiyecektir.

Bugün, biraz önce de izahına çalıştığımız üzere, bir taraftan kredili ithalât sisteminin işleyişi, diğer taraftan k r hadleri ve tevzi sistemi ve nihayet dış memleketlerde para terak m ettirmek arzusu, eşyanın kıymetinin lâzım gelenden daha fazla beyan edilmesini icap ettirecek bir mahiyet taşımaktadır.

Fakat normal ticarî şartlar avdet edince kıymet kontrolü ziya-desiyle g lececektir. Daha ziyade ham madde ithal eden garp memleketlerinde iyi neticeler veren bu sistemin, büyük çapta mamul madde ithal eden memleketimizde arzulanan neticeyi sağlayacağı ş p-helidir. Bununla beraber sistemin esasları iyi işlemiştir ve sağlam temellere müstenittir.

İstanbul, 23 Kasım 1955